

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Kotoutumiskoulutuksen ja lukutaitokoulutuksen järjestäminen jatkossa ainoastaan työvoimaviranomaisen järjestämänä työvoimakoulutuksena tukee työmarkkinoille suuntautuvaa kotoutumista. Vapaan sivistystyön rahoituksen leikkaukset kuitenkin vähentävät niiden henkilöiden mahdollisuuksia osallistua kotoutumiskoulutuksiin, jotka eivät ole työnhakija-asiakkaita. Kansalais- ja työväenopistot ovat perinteisesti toteuttaneet näitä koulutuksia osana kurssitarjontaan, esimerkiksi ilta-aikaan, mikä on mahdollistanut osallistumisen muun muassa työssä käyville puolisoille ja kotiäideille.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Kotoutumisen edistämisen säästötavoite kaikkiaan yhteensä 46,8 milj. euron suurin säästötavoite vuonna 2027 30 milj. euroa arvioidaan toteutuvan tämän uudistuksen kautta. Norminpurkuna toteutettava kunnan tehtävien vähentäminen sekä laskennallisten korvausten tason alentaminen lisäävät kuntien kustannuksia, sillä kunnat rahoittavat työllisyysalueiden toiminnan. Kuntien valtionosuusjärjestelmässä tämä tulee huomioitava lisätehtävänä, joka kunnan rahoittamana siirtyy työllisyysalueiden toiminnaksi.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Lakiuudistus tulee lisäämään kotoutujan omaa vastuuta ja velvollisuutta huolehtia kotoutumisestaan. Kielellisten valmiuksien parantaminen ja työttömyyden aikaisen tuen koheneminen osaamisperusteisesti voi olla osalle kotoutujista motivoivaa. On kuitenkin huomioitava, että työperusteisesti maahan tulleilla kotoutujilla esim. IT taidot saattavat olla niin heikot, että suomen kielen opiskelu etäopiskeluna ei onnistu. Rahoituksen leikkaaminen tulee väistämättä tarkoittamaan kotoutumiskoulutusten lähiopetuksen alasajoa, jolloin osa kotoutujista jää opinnoissa heikolle taitotasolle.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Kotoutumissuunnitelman laatiminen samanaikaisesti osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin kanssa edellyttää työllisyysalueita järjestämään kotoutumiskoulutusta niin sanottuna nonstop koulutuksena. Tämä johtaa haja-asutusalueilla lähikoulutuksena toteutettavien ryhmien pienenemiseen, mikä nostaa koulutuksen järjestämiskustannuksia, vaihtoehtona tälle kehitykselle on lähiopetuksen väheneminen ja siirtyminen etäkoulutuksiin, jolloin ongelmalliseksi osallistuminen ja oppiminen muodostuu heille, joilla IT taidot ovat heikot. Tällöin kotoutuja joutuu kuitenkin ottamaan vastuuta omasta kotoutumisprosessistaan, heti maahantulon alusta lähtien, sillä kotoutumisaika alkaa välittömästi kotoutumissuunnitelman laatimisen jälkeen.

Muut huomiot

Työperusteisen maahanmuuton merkitys korostuu erityisesti harvaan asutuilla ja pitkien etäisyyksien alueilla, joissa työvoiman määrä vähenee. Työperusteisen maahanmuuton edellytykset ja sen tukeminen tulee turvata alueellisesti tasapuolisella tavalla, jotta kuntien ja alueiden elinvoima voidaan säilyttää.

Kuntien valmiuksia ja resursseja tukea työperäisen maahanmuuton myötä kuntiin muuttavien henkilöiden kielellisten taitojen kehittymistä heikennetään kuitenkin samanaikaisilla rahoitusleikkauksilla. Erityisesti vapaan sivistystyön rahoituksen supistaminen vaikuttaa kielteisesti kotoutumisen edellytyksiin. Perinteisesti kansalaisopistot ja työväenopistot ovat kyenneet tarjoamaan joustavia kielikursseja ja muuta koulutusta myös työssä käyville henkilöille, mikä on ollut keskeinen osa onnistunutta kotoutumista.

Kuntien valtionosuusjärjestelmässä työperäisen maahanmuuton tukeminen tulee huomioida selkeästi lisätehtävänä, jonka rahoitus kohdentuu kunnille työllisyysalueiden toiminnan kautta. Nykyinen rahoitusmalli heikentää rahoituksen ennakoitavuutta, sillä se perustuu pääosin edellisten vuosien tilanteeseen. Kotoutumiskoulutuksen rahoituksen turvaaminen lain voimaantulon yhteydessä on välttämätöntä, ja koulutukseen osallistuminen tulee mahdollistaa sekä koko-aika- että osa-aikatyötä tekeville.

Esityksen yleiset tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Kielen oppiminen, työhön kiinnittyminen sekä perehtyminen suomalaiseen yhteiskuntaan, sen toimintaan sekä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin ovat kotoutumisen keskeisiä elementtejä.

Kielen oppimisessa tulisi taitotason mittaamisen ohella painottaa käytännön kielitaitoa. Erityisesti puheen ymmärtämisen ja arjessa selviytymisen merkitys korostuu työelämään ja yhteiskuntaan kiinnittymisen näkökulmasta, eikä kieliopin hallintaa tulisi asettaa ensisijaiseksi tavoitteeksi.

Kotoutumislain 64 §:ssä säädettyjen vastaanottoon varautumisen korvausten kumoamisella arvioidaan olevan kielteisiä vaikutuksia kuntien mahdollisuuksiin vastaanottaa kiintiöpakolaisia sekä auttaa ihmiskaupan uhreja. Tämä saattaa osaltaan vähentää kuntapaikkojen määrää ja heikentää kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden tukemista.

Lisäksi esitetään harkittavaksi, että omakielinen yhteiskuntaorientaatio järjestettäisiin osana maahantulon lupaprosessia, esimerkiksi Maahanmuuttoviraston toimesta. Yhteiskuntaorientaation kytkeminen osaksi oleskelulupaa voisi parantaa osallistumisastetta ja varmistaa, että keskeinen tieto suomalaisesta yhteiskunnasta välittyy yhdenvertaisesti jo maahantulon alkuvaiheessa.

Edellä esitetyillä perusteilla kotoutumislain uudistuksen jatkovalmistelussa tulee säästösyistä huolimatta varmistaa kunnille riittävät resurssit, rahoituksen ennakoitavuus sekä alueellisesti yhdenvertaiset edellytykset kotoutumisen palvelujen tuottamiseksi.

Rakkola Sonja
Keuruun kaupunki